

Để nâng cao sức cạnh tranh thì việc đào tạo chuyên sâu là vô cùng cần thiết, vì có đào tạo chuyên sâu mới tạo ra được một đội ngũ quản lý giỏi. Ông cha ta đã từng nói “Một người lo bằng một kho người làm”. Một khi có nhà lãnh đạo giỏi, họ là người am hiểu, nắm bắt được thực chất của vấn đề thì họ mới đặt ra được những yêu cầu cần phải thực hiện để nâng cao sức cạnh tranh của doanh nghiệp, đồng thời tạo điều kiện để thực hiện được các yêu cầu đặt ra.

Vấn đề con người trong bài toán nâng cao năng lực cạnh tranh

TS. TRẦN ĐỨC HẠNH

Nâng cao năng lực cạnh tranh đang là vấn đề quan trọng đặt ra trong tiến trình hội nhập kinh tế quốc tế của Việt Nam hiện nay. Chương trình hành động hội nhập số 37/2002/TTg-CP của Thủ tướng Chính phủ cũng đã chỉ ra cần tập trung đẩy mạnh chuyển dịch cơ cấu kinh tế và nâng cao khả năng cạnh tranh. Vậy làm thế nào để nâng cao năng lực cạnh tranh? Bài viết này chỉ xin đề cập đến một vấn đề rất nhỏ trong số rất nhiều các giải pháp, đó là vấn đề con người trong bài toán nâng cao năng lực cạnh tranh.

Nhân tố quyết định

Như chúng ta đã biết, để một doanh nghiệp vận hành tốt, tạo được nhiều sản phẩm có giá trị cao, chất lượng tốt, giá thành rẻ... thì cần phải có những yếu tố đầu vào cơ bản là: máy móc thiết bị- công nghệ; nguyên phụ liệu; nguồn vốn; nguồn nhân lực-con người... Trong số các nhân tố chủ yếu trên, yếu tố con người là vô cùng quan trọng, vì rằng con người là chìa khoá để giải quyết mọi vấn đề, là nhân tố quyết định mọi sự thành bại trong các hoạt động. Trong bất kỳ một tổ chức nào, nếu có được những con người nhiệt tình với công việc, năng động, dám nghĩ, dám làm, chịu trách nhiệm vì công việc thì mới có thể giải quyết tốt được một loạt các bài toán đặt ra

như: tìm thị trường, quyết định lựa chọn sản phẩm và thiết bị công nghệ đưa vào sản xuất, lựa chọn đầu tư ưu tiên cho khâu nào của quá trình sản xuất và phân phối... Và khi những vấn đề này được giải quyết tốt thì lập tức doanh nghiệp sẽ tạo ra được những sản phẩm có giá trị cao với chi phí thấp và một loạt các vấn đề khác liên quan cũng sẽ được giải quyết nhanh chóng, có hiệu quả.

Yếu tố con người trong việc nâng cao năng lực cạnh tranh là vô cùng quan trọng, chính vì vậy, khi đề cập đến các công cụ để nâng cao năng lực cạnh tranh cho các doanh nghiệp thì các nhà nghiên cứu, phân tích của công ty J.E.Austin Associates (một công ty chuyên tư vấn về chiến lược của Mỹ) đã coi nhân tố con người như là cấp độ đầu tiên cần quan tâm giải quyết để tạo

nên sức cạnh tranh.

Theo ý Kiến của các chuyên gia này thì để nâng cao sức cạnh tranh cho doanh nghiệp trong nền kinh tế toàn cầu cần phải giải quyết được những vấn đề cơ bản trong phạm vi của từng cấp độ sau:

Môi trường Chính trị-Văn hoá-Xã hội V

Môi trường Kinh tế IV

Môi trường Vi mô Môi trường Vi mô

Liên kết ngành III

Doanh nghiệp II

Con người I

Như vậy ở đây dưới một góc độ nào đó, con người chính là vấn đề mấu chốt, là nền tảng để tạo nên sự chuyển biến ở những nấc thang trên và nếu khâu đầu tiên này không giải quyết tốt thì những khâu trên cũng sẽ không giải quyết được một cách bài bản. Vì suy cho cùng, bất cứ việc gì cũng do con người tạo ra. Ngay cả ở những cấp độ cao nhất, luật pháp, chính sách cũng là do con người tạo ra và chịu trách nhiệm thực hiện. Nếu con người không có đủ trình độ, năng lực chuyên môn, phẩm chất đạo đức tốt, thì các chính

sách luật pháp đưa ra đều không sát thực, xa rời nguyện vọng của quần chúng, không tạo môi trường cho nền sản xuất phát triển...mà ngược lại, chỉ tạo ra bộ máy quan liêu công kênh và tham nhũng....

Điều này cũng không có gì là mới mẻ qua thực tế phát triển của một số nước. Tại sao những nước xung quanh ta như Singapore, Hàn Quốc, Nhật Bản,... lại phát triển rất nhanh trong khi những điều kiện ban đầu của họ kém thua xa các nước khác và họ cũng là những nước không có nguồn tài nguyên phong phú. Phải chăng năng lực cạnh tranh duy nhất của họ nằm trong yếu tố con người- nguồn lực của tri thức và sức sáng tạo.

Vậy, nếu như nhân tố con người đóng vai trò quan trọng như vậy trong việc nâng cao sức cạnh tranh của doanh nghiệp nói riêng và của cả nền kinh tế nói chung thì vấn đề đặt ra là làm thế nào để phát huy yếu tố con người để nâng cao sức cạnh tranh?

Con người là một chủ thể, là một nhân tố đặc biệt trong số các nhân tố đầu vào của mọi hoạt động kinh tế. Nó khác biệt so với các nhân tố khác vì nó vừa là nhân tố động lực đảm bảo cho sự thành công trong hoạt động sản xuất kinh doanh của doanh nghiệp nói riêng và của cả nền kinh tế nói chung, song đồng thời cũng là mục tiêu phục vụ mà các doanh nghiệp và cả xã hội phải hướng tới. Là một chủ thể đặc biệt như vậy, “vừa là động lực, vừa là mục tiêu của sự phát triển”, là một chủ thể sống, cùng vận động để tồn tại và phát triển trong một xã hội luôn biến động và không ngừng phát triển, do vậy khi xét đến chủ thể này như một nhân tố tích cực trong việc nâng cao sức cạnh tranh của từng doanh nghiệp nói riêng và của cả nền kinh tế nói chung thì cần phải chú ý cả hai mặt:

- Làm sao để phát huy vai trò động lực của con người, tạo điều kiện để họ đóng góp cho xã hội được nhiều hơn.

- Mặt khác, muốn “con tầm nhả tơ óng mượt hơn” thì phải đầu tư vào con người nhiều hơn, phải phục vụ họ được tốt hơn, tạo môi trường để họ yên tâm tin tưởng, tự tin trong công việc... Một khi họ đã gắn bó với sự sinh tồn của doanh nghiệp thì họ sẽ gắng sức không ngừng cải tiến đổi mới công nghệ, phát huy sức sáng tạo, nỗ lực trong việc tìm kiếm thị trường... nhằm tạo ra những sản phẩm có giá trị gia tăng cao nhất.

Những vấn đề phải giải quyết

Muốn vậy, để nâng cao sức cạnh tranh, thông qua yếu tố con người nên

chăng cần chú ý giải quyết tốt những vấn đề sau:

1. Không ngừng tạo điều kiện cho người lao động (bao gồm cả công nhân lao động trực tiếp lẫn đội ngũ quản lý ở mọi cấp) được học tập, được đào tạo và đào tạo lại.

Trong xã hội thông tin, việc không ngừng nâng cao cập nhật kiến thức là một nhu cầu tất yếu, đặc biệt là trong giai đoạn hiện nay khi mà sự phát triển của mọi quốc gia đều hướng tới nền kinh tế tri thức - một xã hội của tinh thần không ngừng học hỏi, rèn luyện và nâng cao kiến thức.

Tuy nhiên, cũng nên phân định rõ sự cần thiết trong việc đào tạo ở hai cấp độ: đào tạo nhân lực nói chung và đào tạo nhân tài nói riêng (tức là đào tạo phổ cập và đào tạo chuyên sâu). Đào tạo nhân lực là đào tạo để đáp ứng việc phổ cập những kiến thức cơ bản tùy theo từng trình độ, phù hợp với nhu cầu phát triển trên diện rộng. Còn đào tạo nhân tài là đào tạo với mục đích hình thành nên đội ngũ cán bộ giỏi, cán bộ đầu ngành trong từng lãnh vực, để họ có đủ năng lực kiến thức và khả năng tư duy, suy nghĩ độc lập và sáng tạo, đủ sức đảm đương những trọng trách mà xã hội giao phó hoặc đủ tầm đạt tới những đỉnh cao của khoa học công nghệ mới.

Để nâng cao sức cạnh tranh thì việc đào tạo chuyên sâu là vô cùng cần thiết, vì có đào tạo chuyên sâu mới tạo ra được một đội ngũ quản lý giỏi. Ông cha ta đã từng nói "Một người lo bằng một kho người làm". Một khi có nhà lãnh đạo giỏi, họ là người am hiểu, nắm bắt được thực chất của vấn đề thì họ mới đặt ra được những yêu cầu cần phải thực hiện để nâng cao sức cạnh tranh của doanh nghiệp, đồng thời tạo điều kiện để thực hiện được các yêu cầu đặt ra. Trong thực tế chúng ta thấy không ít trường hợp có nhiều doanh nghiệp được đầu tư cơ sở vật chất và nguồn vốn khá lớn song vẫn hoạt động không hiệu quả; tại sao nhiều doanh nghiệp đứng trên bờ vực phá sản xong một khi chọn được giám đốc giỏi thì họ đã xoay chuyển được tình thế trên. Phải chăng lời giải ở đây chính là yếu tố con người. Chính vì vậy, việc đào tạo không thể chỉ được thực hiện một cách hình thức, chạy theo số lượng mà luôn phải cần chú ý đến chất lượng đào tạo.

Để đào tạo chuyên sâu, cũng cần phải chọn đúng người để đào tạo và phải đào tạo đúng những ngành có nhu cầu. Người được cử đi học phải là những người có khả năng tiếp thu và là những người ham học, có tinh thần trách nhiệm cao

trong học tập. Khi đã chọn đúng đối tượng, thì cũng phải thấy rằng những đối tượng này thường sẽ có những yêu cầu khá cao đối với hoạt động giảng dạy. Do vậy, để phục vụ tốt công tác đào tạo, cần phải xây dựng giáo trình tốt, thường xuyên cập nhật kiến thức, không ngừng cải tiến và đổi mới phương pháp giảng dạy để nội dung đào tạo mang tính thiết thực, đáp ứng kịp thời các nhu cầu luôn nảy sinh của một nền kinh tế đang phát triển. Bên cạnh đó, các thiết bị, công cụ hỗ trợ thực hành bài giảng cũng cần đạt trình độ tiên tiến, tránh tình trạng các thiết bị này còn lạc hậu hơn so với các thiết bị đang vận hành tại các doanh nghiệp.

Vấn đề đào tạo chuyên môn cũng cần gắn liền với việc giáo dục phẩm chất, đạo đức và rèn luyện thể lực cho thế hệ mới. Một cơ thể khỏe mạnh, giàu sức sống cả về sức lực, trí tuệ và tinh thần sẽ là môi trường thuận lợi để hình thành và nuôi dưỡng nguồn tri thức tốt. Những hành động, quyết định của con người thông qua tri thức sẽ góp phần cải tạo, thúc đẩy xã hội phát triển hoặc kìm hãm sự phát triển của xã hội. Do vậy, nếu con người được đào tạo và rèn luyện với những phẩm chất tốt thì những hành động của họ sẽ mang tính nhân bản hơn và sẽ tích cực thúc đẩy xã hội phát triển.

2. Một vấn đề cũng không kém phần quan trọng trong việc nâng cao sức cạnh tranh thông qua yếu tố con người là tạo môi trường thuận lợi để người lao động được phát huy mọi tiềm năng sức sáng tạo của mình, được cống hiến nhiều hơn cho sự nghiệp phát triển của doanh nghiệp và của xã hội.

Đây là yếu tố cực kỳ quan trọng, vì con người có được đào tạo tốt, song nếu không có môi trường để phát huy thì chẳng khác nào đó là một món hàng chỉ để trưng bày và rồi nó cũng sẽ mai một theo thời gian, song nếu ngược lại, nếu có môi trường làm việc tốt thì những nhân tố này sẽ được phát huy và cống hiến nhiều hơn. Ca dao Việt Nam cũng có câu:

"Ngọc kia không dấu, không mài
Cũng thành vô dụng, cũng hoài ngọc đi"

Do vậy, để có thể cống hiến được thì con người phải có môi trường làm việc phù hợp và được đặt vào đúng vị trí theo khả năng của mình.

Mặt khác, thông thường những người có tri thức là những người ham học hỏi thì ở một khía cạnh khác họ lại là những người mong được cống hiến và không chú ý

nhiều đến vấn đề danh lợi. Vấn đề đặt ra là phải làm thế nào để họ có thể phát huy khả năng đem những tri thức của mình cống hiến cho xã hội nói chung và doanh nghiệp nói riêng, tạo ra được nhiều sáng kiến góp phần nâng cao sức cạnh tranh.

Có thể nói, sức sáng tạo của con người là nguồn sức mạnh vô tận đã giúp con người chinh phục, chiến thắng thiên nhiên và làm nên những kỳ tích to lớn để tồn tại và phát triển. Vấn đề là phải làm sao giải phóng được những tiềm năng và sức sáng tạo này, đừng vì những suy nghĩ hẹp hòi, ganh đua mà triệt tiêu động lực sáng tạo và sức cống hiến của họ.

3. Một vấn đề nữa trong việc phát huy nhân tố con người để nâng cao sức cạnh tranh là phải giải quyết thỏa đáng chế độ tiền lương.

Vấn đề này được đặt ra ở khía cạnh không phải chỉ là để tạo điều kiện cho họ an tâm làm việc mà còn được xét đến ở khía cạnh kinh tế nhằm nâng cao sức cạnh tranh.

Khi chúng ta còn nghèo thì chúng ta phải tận dụng lợi thế nhân công rẻ để nâng cao sức cạnh tranh, song nếu giá nhân công rẻ thì thường dẫn đến năng suất thấp, hiệu quả không cao. Ví dụ, từ lâu ta vẫn nói rằng Việt Nam có lợi thế về nguồn nhân công giá rẻ trong những ngành thâm dụng lao động như ngành dệt may, da giày..., song nếu năng suất của một công nhân Việt Nam trong ngành may chỉ bằng 1/4 so với năng suất của một công nhân tại các nước phát triển thì rõ ràng giá nhân công rẻ không hẳn là một ưu thế. Và trong cuộc sống hiện tại, người ta thường có xu hướng sẵn sàng bỏ tiền ra để mua một mặt hàng chất lượng hơn được đầu tư chất xám nhiều hơn mặc dù giá có thể cao hơn.

Khi nói về năng lực cạnh tranh ông Kevin Murphy, chủ tịch công ty J.E. Austin Associates đã nói: "Nếu chạy đua chỉ nhờ vào lợi thế chi phí nhân công giá rẻ thì đây sẽ là cuộc chạy đua xem ai sẽ là người nghèo nhất trong thời gian lâu nhất". Cuộc chạy đua này một mặt sẽ tạo ra áp lực trực tiếp về lương thấp cho công nhân, mặt khác đứng về phía quốc gia và xã hội thì nó cũng sẽ tạo ra áp lực đặt quốc gia đó vào thế đối lập với những nước nghèo hơn mình, và điều này sẽ trì hoãn tiến trình tạo nên sự thịnh vượng cho một quốc gia. Đây cũng là điều đáng để cho chúng ta suy ngẫm nhằm nâng cao năng lực cạnh tranh trong chiến lược phát triển dài hạn ■